«Думка народна» у романі Л. М. Толстого «Війна і мир»

У 1869 році з-під пера Л. М. Толстого вийшов один з геніальних творів світової літератури — роман-епопея «Війна і мир». За словами І. С. Тургенєва, «нічого кращого в нас ніколи не було написано ніким».

«Щоб твір був гарним, треба любити в ньому головну, основну думку. У «Війні і мирі» я любив думку народну, внаслідок війни 1812 року», — говорив Лев Толстой.

З цього висловлення випливає те, що письменник вважав «думку народну» головною, основною думкою роману.

«Я намагався писати історію народу», — говорив Толстой. Головний герой роману — народ; народ, кинутий у непотрібну і незрозумілу йому війну 1805 року, народ, що піднявся в 1812 році на захист батьківщини і розгромив у визвольній війні величезну ворожу армію на чолі з непереможним доти полководцем.

У романі більше ста масових сцен, у ньому діють понад п’ятсот поіменно названих людей із народу, хоча значення образу народу визначається не кількістю масових сцен, а народною ідеєю. Найважливіші події роману оцінюються Толстим з народної точки зору. Народну оцінку війни 1805 року виражає письменник словами князя Андрія: «Чому ми під Аустерлицем програли бій?.. Нам там нема чого було битися: скоріше хотілося піти з поля бою». Народна ж оцінка Бородінського бою дана автором наприкінці третього тому роману: «Моральна сила французької атакуючої армії була виснажена. Не та перемога, що визначається підхопленими шматками матерії на палицях, які називають стягами, і тим простором, на якому стояли і стоять війська, — а перемога моральна, та, що переконує супротивника в моральній перевазі свого ворога й у своєму безсиллі, була здобута росіянами під Бородіном».

«Думка народна» усюди є присутньою у романі. Ми її відчуваємо й у нещадному «зриванні масок» при зображенні Курагіних, Ростопчина, Аракчеєва, Друбецького й інших.

Ще більш повно «думка народна» відчувається в тих главах роману, де зображуються герої, близькі до народу або ті, що намагаються зрозуміти його: Тушин і Тимохін, Наташа і княжна Марія, П’єр і князь Андрій — усі ті, кого можна назвати «руськими душею».

Людиною, яка втілила в собі дух народу, Толстой зображує Кутузова. Кутузов — справді народний полководець. Таким, хто виражає потреби, думки і почуття солдат, він виступає під час огляду під Браунау, і під час Аустерлицького бою, і особливо під час Вітчизняної війни 1812 року. «Кутузов, — пише Толстой, — усією російською сутністю своєю знав і почував те, що почував кожний російський солдат».

Кутузов для Росії — своя, рідна людина. Під час війни 1812 року усі його зусилля спрямовані до однієї цілі — очищення рідної землі від загарбників. «Важко уявити собі ціль, більш гідну і більш збіжну з волею всього народу», — говорить письменник.

Від імені народу Кутузов відхиляє пропозицію Лористона про перемир’я. Він розуміє і

неодноразово говорить, що Бородінський бій є перемога; розуміючи, як ніхто, народний характер війни 1812року, він підтримує запропонований Денисовим план розгортання партизанських дій.

Кутузов — носій народної мудрості, виразник народних почуттів. Його відрізняє «надзвичайна сила проникнення в зміст явищ, що відбуваються, а джерело її лежить у народному почутті, яке він носив у собі в усій своїй чистоті і силі».

Тільки визнання в ньому цього почуття змусило народ вибрати його проти волі царя головнокомандуючим російською армією. І тільки це почуття поставило його на ту висоту, з якої він спрямовував всі сили не на те, щоб вбивати і винищувати людей, а на те, щоб рятувати і берегти їх.

Але особливо яскраво «думка народна» виявляється в зображенні героїзму і патріотизму російського народу у Вітчизняній війні 1812 року. Толстой показує надзвичайну стійкість, мужність солдат і кращої частини офіцерів. Він пише, що не тільки Наполеон і його генерали, але всі солдати французької армії відчували в Бородінському бої «почуття жаху перед ворогом, який, загубивши половину війська, стояв так само грізно наприкінці, як і на початку бою».

Війна 1812 року не була схожа на інші війни. «З часу пожежі Смоленська почалася війна, що не підходить ні під які давні перекази», — писав Толстой. Він показав, як піднялася «дубина народної війни», намалював численні образи партизан, зобразив патріотизм мирних жителів, що лишали Москву, що кидали і знищували своє майно.

Отже, читаючи роман, ми переконуємося, що письменник про великі події минулого, про війну і мир судить з позиції народних інтересів. А це і є та «думка народна», яку любив у своїй безсмертній епопеї Толстой і яка освітила немеркнучим світлом його геніальний твір.